

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَي سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ أَصْحَابِهِ الْمُتَجَبِّينَ

Bismillahirrahmanirrahim

**el-Hamdu lillâhi rabbil âlemîn ve sal-
lallâhu alâ seyyidinâ Muhammedin ve âli-
hit tâhirîn ve ashâbihil muntecebîn.**

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.
Allah'ın salâtı efendimiz Muhammed'e (s.a.a),
onun tertemiz Ehlibeyt'ine ve seçkin ashabına
olsun.

Bu eser, Yüce Rehberlik Makamı Ayetullah Hameneî'nin Hac Temsilcisi ve İran Hac Organizasyonu İşleri Başkanı Dr. Gazi Askerî'nin kararıyla İran Hac ve Ziyaret Araştırma Merkezi tarafından basılmıştır.

Adres:

Hac ve Ziyaret Araştırma Merkezi

Sümeyye Cad. 27. Sk. No: 472

P.K: 1113-37175

KUM-İRAN

Tel: +98 (0251) 7740800

Fax: +98 (0251) 7743155

Web: <http://www.hajnews.ir>

Email: Info@hajj.ac.ir

HAC

YOLCULUĞU ÂDÂBI

KUBÂD MUHAMMEDÎ ŞEYHÎ

Çeviri

Turgut Atam

Tashih & Tatbik

Zafer Aydaş

Eserin Adı
Hac Yolculuğu Âdâbı

Çeviri
Turgut Atam

Tashih & Tatbik
Zafer Aydaş

Son Tashih
Metin Atam

İlk Baskı:
Nisan 2012

İçindekiler

Giriş	11

Hac Yolculuğu Âdâbı

1-Tövbe ve İstiğfar	17
2-Niyet ve Amelde İhlâs	18
3-Helal Yol Azığı	19
4-Vedalaşmak ve Helalleşmek	20
5-Haccın Esrarını Bilmek	21
6-Hac Amelleri ve Bunların Hükümlerini Öğrenmek	23
7-Aile Masraflarının Temini	23
8-Kibir ve Bencilikten Kaçınmak	24
9-Kafîle Başkanını Seçmek	25
10-Yol Arkadaşı Seçimi	26
11-Vasiyet Etmek	27
12-Gusül	28
13-Sadaka	28
14-Yolculuk Namazı	29
15-Dua Etmek	30
16-İlaç Bulundurmak	32
17-Yolculuk Gereksinimleri	32
18-Erzak Bulundurmak	33

19-Yolcuyu Uğurlamak.....	33
20-Yol Azığını Belirlemek.....	34
21-Acele Etmemek.....	35
22-Eşyaları Korumak.....	35
23-Ödemeleri Yapmak.....	36
24-Hacı Adayının Ahlakı.....	36
25-İnsanlara Karşı Şefkatli Olmak.....	36
26-Yaşlılara Saygı Göstermek.....	37
27-Yol Arkadaşlarına Selam Vermek.....	37
28-Gülyüzlü Olmak.....	38
29-Yol Arkadaşlarına Yardım Etmek.....	39
30-Güzel Ahlaklı Olmak.....	40
31-Saygılı Davranmak.....	41
32-Affetmek.....	41
33-Acı Hatıraları Anlatmamak.....	42
34-Hasta Bakıcılığı.....	43
35-Mektuplaşmak.....	44
36-Arkadaşları Tanımak.....	44
37-Yolculukta Dostluğu Pekiştirmek.....	45
38-Dostluğu Bozan Etkenler.....	45
39-Suizandan Kaçınmak.....	46
40-Sır Saklamak.....	47
41-Zorluklar Karşısında Sabırlı Olmak.....	48
42-Maksimum Cazibe.....	49
43-Uygun Giyim/ Örtü.....	50
44-Aşk İle İbadet Etmek.....	50
45-Fırsatı Ganimet Bilmek.....	51
46-Namaza Dikkat Etmek.....	52
47-Başkasının Malına Göz Dikmemek.....	56
48-Başkalarına Karşı Saygılı Olmak.....	57

49-İsraftan Sakınmak	58
50-Yemek ve Uykuda Aşırılıktan Kaçınmak	59
51-Temizlik ve Sağlık	61
52-Telbiyenin Âdâbı.....	62
53-Harem-i Şerif ve Mekke'ye Giriş Âdâbı.....	62
54-Mescid-i Haram'a Giriş Âdâbı	63
55-Tavafin Âdâbı.....	64
1-Allah'a Yönelmek	64
2-Yürürken Mutedil Olmak	65
3-Yorulmadan Önce Tavafi Kesmek.....	65
56-Farzları Müstahaplara Mukaddem Etmek.....	65
57-Sa'y'in Âdâbı	66
58-Mekke'de Çok Namaz Kılmak.....	69
59-Kurân İle Ünsiyet Kurmak.....	70
60-Yolculuğu Kısa Tutmak.....	71
61-Mekke'den Çıkış Âdâbı	72
62-Ziyaret Âdâbı.....	72
63-Resulullah'ın (s.a.a) Ziyareti.....	74
64-Haccın Bereketleri	82
1-Günablardan Arınmak	82
2-Cennete Yol Bulmak.....	83
3-Nurlanmak	83
4-Dünya ve Ahiret Hayırına Ulaşmak	83
5-Kalbin Huzur Bulması	84
6-Peygamberler ve Salih Kullar İle Birlikte Olmak	85
7-Azaptan Korunmak	85
8- Cennette Yüce Makam.....	86
9-Sağlıklı Kalmak	86

10- <i>Helâk Olmamak</i>	87
11- <i>Allah Resulü'nün (s.a.a) Şefaati</i>	87
65-Hediye Getirmek.....	88
66-Makbul Haccın Nişaneleri.....	88
67-Hac Dönüş Duası.....	89
68-Eve Girerken Dua Okumak.....	90
69-Dönüş Tarihini Bildirmek.....	91
70-Karşılama.....	91

GİRİŞ

Mekke ve Medine'deki kutsal mekânları ziyaret etmek, güzelim mekânların bereketinden faydalanmak, manevî atmosferini solumak ve esrarını anlamaya çalışmak, her Müslüman'ın arzusudur. Hac amellerini yerine getirmekle her Müslüman, ruhunu kirden ve pislikten arındırarak yumuşatmak ister.

Maddî imkâna ve bedensel yeterliliğe sahip olduktan sonra kendisi için Allah'ın evine gitme koşulları oluşan herkese hac farz olur. Buna göre hac, dinin fûruundan olup farz-ı ayındır.

Kurân-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir. Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girse, güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi,

*Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır.)"*¹

Yine Kurân başka bir yerde şöyle buyurmaktadır:

*"İnkâr edenler ile Allah'ın yolundan ve içinde, yerli, misafir bütün insanları eşit kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlar (azabı hak etmişlerdir.) Kim de orada zulmederek haktan sapmak isterse, biz ona elem dolu bir azaptan tattıracağız. Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini, "Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için temizle" diye belirlemiştik. İnsanlar arasında hacı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler. Gelsinler ki, kendilerine ait birtakım menfaatlere şahit olsunlar ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği (kurbanlık) hayvanlar üzerine belli günlerde (onları kurban ederken) Allah'ın adını ansınlar. Artık onlardan siz de yiyin, yoksula fakire de yedirin. Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler. Bu, böyle. Kim Allah'ın hükümlerine saygı gösterirse, bu, Rabbi katında kendisi için bir hayırdır..."*²

1-Âl-i İmrân, 96-97.

2-Hacc, 25-30.

Hac hakkında yukarıda zikrettiğimiz ayetler yanı sıra bu konudaki diğer ayetler üzerinde düşünmek, hiç kuşkusuz insana mucizevî sırları açacaktır. Bu kitapçıkta tüm bunları açıklamak makul olmadığı gibi mümkün de değildir.

Gazalî, Allah'ın evini ziyaret etmenin önemiyle ilgili olarak Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَحُجَّ فَلَيْمَتْهُ إِنْ شَاءَ يَهُودِيًّا وَإِنْ شَاءَ نَصْرَانِيًّا

"Kim haccetmeden ölürse ister Yahudi olarak ölsün, ister Hıristiyan olarak."

Gazalî, "...Yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım."³ ayetinin tefsirinde, müstakim/ dosdoğru yoldan maksadın Mekke yolu olduğunu ve bazı müfessirlerin bu görüşü savunduklarını söyler.

Peygamber efendimiz (s.a.a) haccın fazileti hakkında şöyle buyurmuşlardır:

"Her kim hac veya umre kastiyla evinden dışarı çıkar ve yolda ölürse, kıyamet gününe kadar her yıl ona hac ve umre (sevabı) yazılır. Ve her kim Mekke veya Medine'de vefat ederse, ona sorgusuz ve hesapsız olarak 'Cennete gir!' denilir."⁴

3-Âraf, 16.

4-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.529.

Gazalî, Hacerü'l-Esved'in önemi ve ona el sürüp öpmenin ehemmiyeti hakkında şöyle der:

"Hacerü'l-Esved, cennetin yakutlarından bir yakuttur. Kıyamet gününde onu uyandırdıklarında gören iki gözü ve konuşan diliyle hak ve doğrulukla kendisini dünyada öpüp el sürenlerin lehinde şahadet eder.

Hz. Peygamber (s.a.a), Hacerül-Esved'i çokça öperdi. Yine rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.a) Hacerü'l-Esved'in üzerine secde etmiştir.

Peygamberimiz (s.a.a), devesinin sırtına binerek Kâbe'yi ziyaret ederdi. Hacerü'l-Esved'in hizasına gelince, elindeki esasının bir ucunu taşın (Hacerü'l-Esved'in) üzerine bırakır, diğer ucunu da öperdi.

Ömer de, Hacerül-Esved'i öpererek şöyle demiştir: "Biliyorum ki sen bir taşsın. Ne kimseye zarar verebilirsin, ne de fayda. Eğer Allah Resulü'nü seni öperken görmeseydim, seni asla öpmezdim!" Bu sözün ardından hüngür hüngür ağladı. Sonra Hz. Ali'nin (a.s) orada olduğunu görünce ona hitaben "Ey Ebu'l-Hasan! İşte burada gözyaşı dökülür (yani dualar kabul olunur)" dedi.⁵

5-a.g.e, s.533.

Her halükârda hac yolculuğu, başlangıcından bitişine kadar zahirî ve batınî âdâbı olan bir yolculuktur. Bunlara önemle riayet edildiğinde Müslüman bir kimse hiç kuşkusuz buna orantılı olarak dünyevî ve uhrevî faydalar elde edecektir.

Allah'ın evini ziyaret etmek, kendine has özellikleriyle peygamberlerin en gizemli öğretilerinden biridir. Kitapçığımızda, Allah'ın evini layıkıyla ziyaret etmek için gerekli olan bazı edep kurallarını siz değerli okuyucularımıza anlatmaya çalışacağız.

HAC YOLCULUĞU ÂDÂBI

1-TÖVBE VE İSTİĞFAR

Allah'ın evinin ziyaretçisi, zahirî ve batınî temizliğe dikkat etmelidir. Nitekim İmam Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَرَدْتَ الْحَجَّ... إَغْسِلْ بِمَاءِ التَّوْبَةِ وَالْخَالِصَةِ مِنَ الذُّنُوبِ...

"Haccetmek istediğinde... halis tövbe suyuyla günahlarını yıka..."⁶

İmam, hac yolculuğunun âdâbı hakkında ise şöyle buyurmuştur:

"(Müslüman) önce malından tövbe etmeye başlamalı, mezalimi (kul hakkını) telafi etmeli ve borçlarını ödemelidir."⁷

6-Misbahu's-Şerîa, s.142.

7-Gazalî, İhya-i Ulumi'd-Din, c.1, s.545.

Kurân-ı Kerim'de tövbe konusu, (özellikle "insanın bir daha günaha dönmek üzere tövbe etmesi" anlamına gelen nasuh tövbe hakkında) şöyle geçer:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ...﴾

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar..."⁸

2-NİYET VE AMELDE İHLÂS

İhlâs, Allah'ın emrini yerine getirmek ve O'nun rızasını kazanıp mülakatına kavuşmaktan başka hiçbir niyet ve etkenin insanın fikrinden ve zihninden geçmemesi demektir.

Nitekim Resulullah (s.a.a), amellerin niyetlere bağlı olduğu hakkında şöyle buyurmuştur:

"Ameller niyetlere göredir."⁹

8-Tahrîm, 8.

9-Kenzu'l-Ummal, h.272; Sahih-i Müslim, c.6, s.46.

Peygamber efendimiz başka bir hadiste de şöyle buyurmuşlardır:

"Her zaman amellerinizde ihlâsı gözetin; zira Allah, sadece işin hâlis olanını kabul eder."¹⁰

İmam Hasan b. Ali el-Askerî (a.s), ihlâsı elde etmenin zorluğu ve bu amelin değeri hakkında şöyle buyurmuştur:

"Eğer Allah'a ihlâs üzere ibadet etmesi için tüm dünyayı bir lokma hâline getirip birisinin ağzına koysam, yine de onun hakkını eda edemeyeceğimi bilirim."¹¹

3-HELAL YOL AZIĞI

Yüce Allah, peygamberlerine helal rızık yemelerini, güzel ve liyakatli işler yapmalarını emretmiştir. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurur:

*"Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin."*¹²

Allah'ın evini, vahiy topraklarını ve peygamberlerin ziyaretgâhını ziyaret eden hacı, hayatının bütün

10-Mesclisî, *Biharu'l-Envar*, c.77, s.103.

11-a.g.e.

12-Bakara, 172.

işlerini helal mal ile temin etmelidir. Zira haram mal ve haram lokmanın en küçük neticesi, hac ve umrenin kabul olmaması anlamına gelir. Nitekim Resul-i Ekrem de bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

"Kişi haram bir mal ile haccettiğinde, mikatta durup "Lebbeyk" dediği zaman Allah da ona cevaben 'Hayır; elindeki (haram malı) sahiplerine geri vermedikçe bana boyun eğmiş ve itaat etmiş sayılmazsın!' der.¹³

Ahmed b. Hanbel haram mal ile yapılan hacca icazet vermemiş ve bu haccı makbul bilmemiştir.¹⁴

4-VEDALAŞMAK VE HELALLEŞMEK

İnsan toplumsal bir varlıktır. Toplum hayatında insanların birbirlerine karşı vazifeleri yanı sıra bile-rek veya bilmeyerek yapılan davranışlar sonucunda ortaya çıkan birtakım hak ve sorumlulukları vardır. Dolayısıyla Allah'ın evinin ziyaretçisi, yolculuğa çıkarken insanlardan görüşüp vedalaşarak helallik istemelidir.

Allah Resulü (s.a.a) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

13-*Hidayetu's-Sâlik*, c.1, s.136. Ayrıca bkz: Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.582.

14-a.g.e.

*"Sizden biriniz yolculuğa çıkmak isteyince, arkadaşlarına haber versin. Arkadaşları da, yolculuktan döndüğünde onun ziyaretine gitsinler."*¹⁵

5-HACCIN ESRARINI BİLMEK

Hacı adayı haccın amacını, felsefesini ve esrarını anlamak için elinden geldiğince çalışmalıdır. Bazı İslam âlimleri haccın amacı ve esrarı hakkında kitaplar yazmışlardır.¹⁶

Allah Resulü (s.a.a), tavaf ve Safa ile Merve arasındaki sa'yden maksadın Allah'ın zikrini ihya etmek olduğunu beyan etmiştir.¹⁷

Hz. Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Allah; insanların eğitimi, sınanması, kibrin kalplerden silinmesi, tevazu ve alçakgönüllülüğün canlarının derinliklerinde oluşması, rahmete ve cennete ulaşmaları için haccı bir vesile kılmıştır."¹⁸

İslam önderleri haccın esrarı ve felsefesi hakkındaki sorulara muhatabın idrak gücüne göre cevaplar vererek bu konuda birtakım açıklamalarda bulun-

15-Hürrü Âmulî, *Vesailu's-Şia*, c.11, s.448, h.15227.

16-İbn-i Arabî, *el-Futuhât ul-Mekkiyye*, c.2.

17-Sünen-i Ebi Davud, c.2, s.179 ve188.

18-Bkz: *Nehcü'l-Belaga*, h.182.

muşlardır. İsteyenler ilgili kitaplara müracaat edebilirler.

Beytullah ziyaretçisinin aşağıdaki konular hakkında mütalaa etmesi iyidir:

1-Abdest, gusül vb. konuları içeren genel ahkâm.

2-Hac amelleri.¹⁹

3-İslam tarihi.

4-İslamî eser ve mekânlar.

5-Hac yolculuğunun ahlak ve adabı.

6-Hazırda ve seferde muşâret adabı.

7-Peygamberimizi ve ashabını tanıyarak hayat hikâyelerini bilmek.

8-Dua ve ziyaretnamelerde geçen kavram ve manaları bilmek.

9-İslam fırkalarını, kültür ve inançlarını bilmek.

10-Sağlık ve icraî işleri bilmek.

11-Arabistan ülkesini ve kanunlarını bilmek.

19-**Hac:** Sözlükte "kastetmek, yönelmek" anlamlarına gelir. Fıkıhta ise, "Mekke şehrindeki Kâbe'yi ve civarındaki kutsal sayılan özel yerleri, özel vakit içinde usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve yapılması gereken amelleri yerine getirmek" demektir. Bunların hepsine birden hac törenleri anlamında "Menasikül-Hac/ Hac Amelleri" denir. *Çev.*

6-HAC AMELLERİ VE BUNLARIN HÜKÜMLERİNİ ÖĞRENMEK

Hac amellerine yönelik temel ve teferruatlı birtakım meseleler vardır. Bunlar, ancak uzun bir sürede çokça mütalaa edilerek öğrenilir. Nitekim Resulullah (s.a.a), bu konuda "**Dininizin bir parçası olan hac amellerini öğreniniz.**"²⁰ buyurarak hac amellerini öğrenmeyi dinin bir parçası olarak bildirmiştir.

İbn-i Ömer şöyle der:

"Resulullah (s.a.a) Terviye'den²¹ bir gün önce, süreklili insanlara hutbe okur, hac amellerini onlara öğretirdi."²²

Dolayısıyla hacı adayı, hac amelleri başlamadan önce -endişe ve kaygıya kapılmadan- konuyla ilgili hükümleri öğrenmelidir.

7-AİLE MASRAFLARININ TEMİNİ

Allah evini ziyaret etmek isteyen kişinin ekonomik yönden imkân sahibi olması gerekir. Yani bu kimse, yolculuk boyunca kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını temin edebilecek derecede maddî güce sahip olmalıdır.

20-*Tarih-i Dimeşk*, c.26, s.211.

21-**Terviye**: Arefe gününden bir önceki güne denir. *Çev.*

22-*el-Hac ve'l-Umre fi'l-Kitab ve's-Sünne*, s.246, h.670.

Âl-i İmran suresinde Yüce Allah kendisine yol bulup gelebilenlerin hacetmesini farz kılmıştır.

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾

*"Yolculuğuna gücü yetenlerin hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır"*²³

İmam Cafer Sadık (a.s) ayette geçen "sebil" (yol) kelimesinin anlamı hakkında şöyle buyurmuştur:

"(Sebil, hacı adayının) malının bir kısmının hac masraflarına, diğer kısmının ise ailesinin ihtiyaçlarını temin etmeye yetmesi demektir."

8-KİBİR VE BENCİLLİKTEN KAÇINMAK

Tekebbür (kendini büyük görmek) ve ucb (kendini beğenmek) en çirkin ahlaki davranışlardandır. Hac-cın farz olmasının felsefesinden biri de, hacı adayının kendisini bu kötü sıfatlardan arındırmasıdır. Bu kimse Allah'ın evini (Kâbe'yi) ziyaret eder de kendisini bu kötü sıfatlardan arındırmazsa hac yapmamış sayılır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Babam sürekli şöyle derdi: Kim kibir ve ucubtan arınmış bir halde hac ve umre kastıyla

23-Âl-i İmran, 98.

Allah'ın evine yönelirse, dünyaya yeni gelmiş çocuk gibi bütün günahlarından temizlenir."²⁴

9-KAFİLE BAŞKANINI SEÇMEK

Hac yolculuğu çoğunlukla toplu halde yapılır. Dolayısıyla hac kafillesi başkanı veya hac sorumlusu seçilmelidir. Bu konu hakkında Peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ، فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ

"Üç kişiyle yolculuğa çıktığımızda, içinizden birisini kendinize yönetici/ başkan olarak seçiniz."²⁵

Ve yine şöyle buyurmuştur:

سَيِّدُ الْقَوْمِ، خَادِمُهُمْ فِي السَّفَرِ

"Her kavmin efendisi/ büyüğü, yolculukta onlara hizmet eden kimsedir."²⁶

Yolculukta yöneticilik; işlerin kolaylaşmasına, düzene girmesine, dayanışmaya ve dolayısıyla yolculuğun daha başarılı ve verimli geçmesine sebep olur.

24-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.4, s.252.

25-Sünen-i Ebi Davud, c.3, s.36.

26-Feyz-i Kaşanî, *Mehecetu'l-Beyzâ*, c.4, s.61.

10-YOL ARKADAŞI SEÇİMİ

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

الرَّفِيقُ ثُمَّ الطَّرِيقُ

"Önce arkadaş sonra yol/ yolculuk."²⁷

Sefer için yol arkadaşı seçmek, insanın güven duygusu içinde yolculuk yapmasını sağladığı gibi ruhen insana enerji ve güç verir. Seferde zorluklar karşısında yardımlaşıldığı için az yorulur ve tehlikelere karşı korunurlar.

Nitekim İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: **"Sana onur ve iftihar kaynağı olacak kimseyle yolculuk yap, kendisi için onur ve iftihar kaynağı olacağın kimseyle değil."**²⁸

Hadisten kastedilen şudur: İnsan kendisinden daha iyi ahlaka ve maneviyata sahip olan kimseyle yolculuk yapmalı, yolculukta onun ahlak ve maneviyatından yararlanmalıdır. Böylece herkes kendisinden daha iyi birisiyle yolculuk yapmak isteyeceğinden, her zaman ve her yerde bu hedefine ulaşamazsa dahi, istemediği durumundan kurtularak istediği duruma ulaşması için böyle bir hedef doğrultusunda hareket edip çalışmak onun için yüce bir çaba olacaktır.

27-Kaşanî, *Misbahu'l-Hidaye ve'l-Kifaye*, s.187.

28-a.g.e.

İyi bir yol arkadaşının en önemli özelliklerinden birisi, insanı iyiliklere teşvik edip kötülüklerden alıkoymasıdır. Resulullah (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur: **"Allah'a uymakta sana yardım eden, O'na itaatsizlikten seni alıkoyan ve O'nu razı etmeye seni zorlayan kimse senin en iyi kardeşindir."**²⁹

Buna benzer bir hadis de Hz. Ali'den (a.s) nakledilmiştir.³⁰

İmam Muhammed Gazali, *İhya-i Ulum* kitabının dördüncü cildinde yol arkadaşı hakkında geniş şekilde bahsetmiştir. Bahsi geçen bölüme müracaat ederek konu hakkında bilgi sahibi olmak faydalı olacaktır.

11-VASİYET ETMEK

İslam öğretileri arasında, insanın her daim ölümü hatırlaması, kendi ölümünü yakın bilmesi ve ölümden sonra boynunda olan haklar için vasiyet etmesi, müekked sünnetlerdendir.³¹ Özellikle Allah'ın evinin ziyaretçisi, vasiyet yazmaya herkesten daha çok önem göstermelidir.

29-*el-Hac fi'l-Kitab ve's-Sünne*, s.109.

30-a.g.e.

31-*Müekket Sünnet*: Sünnet-i Müekked de denir. Kuvvetli sünnet manasındadır. Peygamber efendimizin devamlı yaptıkları, pek az terk ettikleri sünnetlere denir.

Nitekim Resulullah bu konuda şöyle buyurmuştur:

الْوَصِيَّةُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"Vasiyet etmek/ yazmak her Müslüman'ın vazifesidir."³²

Peygamberimiz, yine başka bir yerde şöyle buyurmuştur:

"Vasiyet etmeden ölen kimse, cahiliye ölümü üzere ölmüştür."³³

12-GUSÛL

Yolculuk yapmak isteyen bir Müslüman'ın (özellikle Allah'ın evine yapacağı yolculukta) zahirî ve batınî temizliğe ihtiyacı vardır. Bedendeki kir ve necislerin yıkanmasına zahirî temizlik ve gusûl denir. Gusûl alırken söylenen dua ve zikirlerin öğrenilmesi için bu konu hakkında yazılan kitaplara müracaat edilmesi daha iyi olacaktır.

13-SADAKA

Müslüman bir insanın özellikle yolculuk esnasında yapması tavsiye edilen amellerden biri de sadaka vermektir. Allah Resulü, bu konuda şöyle buyurur:

32-Hürrü Âmulî, *Vesailü's-Şia*, c.19, s.257.

33-a.g.e.

الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ مَيِّتَةَ السُّوءِ

"Sadaka, kötü ölümü önler."³⁴

Sadakanın öylesine büyük etkisi ve faydası vardır ki, günlerin ve saatlerin aldatici ve gerçek uğursuzluğunu ortadan kaldıracak güçtedir. Buna dair Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

تَصَدَّقْ وَأَخْرُجْ أَيَّ يَوْمٍ شِئْتَ

"Sadaka ver ve istediğin gün dışarı çık."³⁵

14-YOLCULUK NAMAZI

Hac yolculuğuna çıkacak kimsenin, hareketten önce, ailesini etrafına toplayıp iki rekât namaz kıldıktan sonra şöyle demesi iyidir:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَوْدِعُكَ نَفْسِي وَأَهْلِي وَمَالِي وَدِينِي وَدُنْيَايَ
وَأَخْرَجْتِي وَأَمَاتِي وَخَاتِمَةَ عَمَلِي..

"Allah'ım! Kendimi, ailemi, malımı, dinimi, dünyamı, ahiretimi, emanetimi ve işlerimin akıbetini sana havale ediyorum."³⁶

34-Mesclisî, *Biharu'l-Envar*, c.96, s.124.

35-*Kenzu'l-Ummal*, h.15982.

Nitekim Peygamberimizden de şöyle nakledilmiştir: **"Allah nezdinde, insanın evinde dört rekâtlık namaz kılıp ailesi arasında (kendisinden sonra) halife bırakmasından daha sevimli bir şey yoktur. Bu kişi yolculuk elbisesini giyinip (sıkıca) bağlasın, namazda Fatıha ve İhlâs surelerinden sonra şu duayı okusun:**

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ بِهِنَّ إِلَيْكَ فَأَخْلَفْنِي بِهِنَّ فِي أَهْلِي وَمَالِي

"Allah'ım! Bu namazlarla sana yakınlaşıyorum. Onları (namazları) ailem ve malım için halifem kıl!"

Bu namazlar, ailesi ve malı için onun halifesi, evine dönünceye kadar da gittiği her yerde onunla birlikte (olan bir yol arkadaşı) olacaktır.³⁷

Görüldüğü üzere zikredilen dua eşliğinde kılınan dört rekâtlık namaz, kılan kimsenin gıyabında halefi olacaktır.

15-DUA ETMEK

Dinî öğretilerde yolculuğun her aşaması için özel dualar nakledilmiştir. Arzu edenler bu konuyla ilgili kitaplara başvurabilirler.

36-Hürri Âmulî, *Vesailü's-Şia*, c.11, s.380.

37-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.2, s.550.

Bahsi geçen dualardan biri de, Hz. Ali'nin (a.s) okuduğu şu duadır:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُتَقَلِّبِ وَسُوءِ
الْمُنْتَظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَأَنْتَ
الْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ وَلَا يَجْمَعُهُمَا غَيْرُكَ لِأَنَّ الْمُسْتَخْلِفَ لَا يَكُونُ
مُسْتَصْحَبًا وَالْمُسْتَصْحَبَ لَا يَكُونُ مُسْتَخْلِفًا

"Allah'ım! Yolculuğun meşakkatinden, dönüşün hüznünden ailem, malım ve evladında kötü değişiklikler (ile karşılaşmaktan) sana sığıyorum. Allah'ım! Sen, yolculukta ben ve ailem için vekilim/ hali-femsin. Bu ikisini senden başkası bir araya toplayamaz. Çünkü evde kalan, yolculukta (benimle) birlikte olamaz. Yolculukta (benimle) birlikte olan, evde kalan kimse olamaz."³⁸

İmam Cafer Sadık da (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yolculukta korktuğun zaman şu ayeti oku:

﴿وَقُلْ رَبِّ ادْخُلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ
وَأَجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا﴾

38-Nehcü'l-Belaga, h.46. Buna benzer bir dua da Muhammed Gazalî'nin yazmış olduğu *Kimya-i Saadet* kitabında zikredilmiştir. s.225.

De ki: "Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver."³⁹

16-İLAÇ BULUNDURMAK

Lokman Hekim'in, oğluna "Yolculukta, kendinin ve arkadaşlarının faydalanması için yanına ilaç al."⁴⁰ diye nasihat ettiği söylenir. Günümüzde de, yolculuk sırasında doktor ve ilaç bulundurulması zorunluluk hâline gelmiş, hac kabilelerinde bu iş yaygınlaştırılmıştır.

17-YOLCULUK GEREKSİNİMLERİ

Eskiden yolculuk için bazı sağlık gereçleri yanı sıra birtakım ihtiyaç malzemelerinin bulundurulması da gerekli bilinirdi. Nitekim Lokman Hekim'in oğluna şöyle nasihat ettiği söylenir: "Yolculukta yanında kılıç, ayakkabı, sarık, ip, su kabı, dikiş ipi ve iğne bulundur."

Allah Resulü de (s.a.a) yolculuğa çıktığı zaman yanına ayna, sürme, tarak ve misvak alırdı.⁴¹

39-İsrâ, 80.

40-Men La Yahzuruhu'l-Fakih, c.2, s.185 ve c.4, s.83.

41-Biharul-Envar, c.73, s.235.

Günümüzde bu araç gereçler nicelik ve nitelik bakımından değişmiş olsa da, Allah'ın evine yolculuk yapan kimsenin günümüz koşullarına uygun olarak bu araç gereçleri yanında bulundurması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

18-ERZAK BULUNDURMAK

Hac yolculuğuna çıkan kimsenin yanında sağlığa uygun, bozulmayan gıda malzemeleri bulundurması iyidir. Allah Resulü de yolculukta yanına temiz ve sağlıklı yiyecekler alırdı. Günümüzde, hac yolculuğuna çıkan kimselerin yanlarına, sağlıklı ve standartlara uygun kuru gıdalar almaları tavsiye edilir.

Peygamberimiz (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur: **"Yolculuk sırasında temiz erzak bulundurmak, insanın büyüklüğündendir."**⁴²

Yolcu kimsenin, kültürümüzdeki cömertlik kavramı gereği yol arkadaşlarına infak için yanına çokça yiyecek alması, uygun bir davranıştır.

19-YOLCUYU UĞURLAMAK

Hac yolculuğuna çıkan kimseyi uğurlamak müstahap bir davranıştır. Bu davranış, hacca giden kimseyi (moral bakımından) güçlü kıldığı gibi, aynı za-

42-Feyz-i Kaşanî, *Mehecetu'l-Beyzâ*, c.4, s.275.

manda başkaları için de bir teşvik niteliği taşır.⁴³ Bu yüzden Allah Resulü, müminlerle vedalaştığı zaman onlar için şöyle dua ederdi:

"Allah sizin takvanızı çoğaltsın. Sizi hayır işleri yapmaya yönlendirsin. Hacetlerinizi gidersin, din ve ahiretinizi salim kılsın!"⁴⁴

Yine, Peygamber efendimizin yolculuğa çıkmak isteyen kimseye şöyle dediği de rivayet edilmiştir:

فِي حِفْظِ اللَّهِ وَكَتْفِهِ زَوْدِكِ اللَّهُ التَّقْوَى وَجَنِّبِكَ الرَّذِيءَ وَغَفَرَ
ذَنْبَكَ وَوَجَّهَكَ لِلْخَيْرِ أَيْنَمَا تَوَجَّهْتَ

"Allah'ın koruması ve himayesi altında ol. Allah seni takva ile rızıklandırсын, kötülüklerden alkoysun ve günahlarını bağışlasın. Yöneldiğin her yerde Allah seni hayırlara çıkarсын."⁴⁵

20-YOL AZIĞINI BELİRLEMEK

Yolculuk yapacak kimsenin yol boyunca ihtiyaç duyabileceği eşyaları belirleyip valizinin üzerine etiket yapıştırması ve bunları görevliye teslim ederken teslim makbuzu alması gerekir.

43-Hürri Âmulî, *Vesailü's-Şia*, c.11, s.423.

44-a.g.e,c.11, s.406.

45-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.546.

21-ACELE ETMEMEK

Kimi zaman birtakım işler için acele edilmemelidir. Acele etmek, nefsin zayıflığını ve zilletini gösterir. Allah Resulü (s.a.a) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur: "Yavaş/ sakın hareket eden kimse doğruya ulaşır ya da ona yaklaşır; acele eden kimse ise yanlışlık yapar ya da hataya yaklaşır."⁴⁶

Buna göre insanın sakın olması gerekir. Bu ilahî sıfat alışkanlık haline getirilmeli, gerektiği yerde ondan yararlanılmalıdır.

Nitekim İmam Ali de (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Acele etmek, çok sürçmeyi de beraberinde getirir."⁴⁷

22-EŞYALARI KORUMAK

Yolcu, kişisel eşyalarını kendi korumak zorundadır. İster para olsun, ister herhangi bir eşya olsun fark etmez. Dilerse bunlardan bazılarını veya bir kısmını emanet sandıklarına teslim edebilir.

46-Ebu Saadet İsfhanî, *Metleis'Sabâhateyn ve Mecmeu'l-Fazâhateyn*, s.170.

47-Âmedî, *Gureru'l-Hikem*, h.9740.

23-ÖDEMELERİ YAPMAK

Hadislerde yolculuk yapacak kimsenin önceden masraflarını ödemesi tavsiye edilmiştir. Bunun için günümüzde hac yolculuğuna çıkan kimseler, yapacakları harcamaların bir kısmını önceden yapmaktadırlar. Rahat bir yolculuk yapılması ve yol boyunca uçak bileti, otel ve yemek masrafları gibi konularla zihinlerin meşgul olmaması, dolayısıyla ibadetlerin şevkle yerine getirilmesi için bu, çok daha uygun bir davranış olacaktır.

24-HACI ADAYININ AHLAKI

Rivayetlerde hacı adayının şu üç özelliğe sahip olması gerektiği belirtilmiştir:

- 1-Günaha engel olan takvaya sahip olmalı.
- 2-Öfkesine engel olacak sabra sahip olmalı.
- 3-Diğer hacılarla iyi geçinmeli.⁴⁸

25-İNSANLARA KARŞI ŞEFKATLİ OLMAK

Allah Resulü (s.a.a) kendisinden nasihat isteyen kimseye şöyle buyurdu:

"İnsanlarla dostluk kur, onları sev ki onlar da seni sevsinler."⁴⁹

48-Kuleynî, *Usul-u Kâfî*, c.4, s.286.

49-a.g.e, c.2, s.642.

İmam Cafer Sadık (a.s), dostluğun pekişmesi için üç şart saymıştır:

- 1-Güler yüzlü olmak.
- 2-Mecliste dost için yer açıp yanına oturtmak.
- 3-Dosta, onun hoşlandığı isimle seslenmek.⁵⁰

26-YAŞLILARA SAYGI GÖSTERMEK

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"İslam yolunda saçını beyazlatmış yaşlı kimseye ihtiram göstereni, Allah kıyamet gününün korkusundan esenliğe çıkarır."⁵¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"İhtiyarlara saygı göstermek Allah'a saygı göstermektir."⁵²

27-YOL ARKADAŞLARINA SELAM VERMEK

Selam vermek, hal hatır sormak Müslümanların vazifelerinden ve özelliklerindedir. Müslüman ve İslam kelimesi "**silm**" kökündendir. Karşılıklı olarak insanların birbirlerinin elinden ve dilinden güvende

50-a.g.e, s.643.

51-a.g.e, s.658.

52-a.g.e.

olması anlamına gelir. Dolayısıyla selamsız Müslümanlığın bir anlamı yoktur. Nitekim Allah Resulü (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Allah ve Resulüne en yakın olan kişi (insanlarla karşılaştığında) selamla başlayan kimse-dir."⁵³

Allah Resulü (s.a.a), insanlara, konuşmaya başlamadan önce selam vermelerini tavsiye etmiştir.⁵⁴

Müslümanlara, açık ve yüksek bir sesle birbirlerine selam vermeleri yakışır.⁵⁵

Küçüklerin büyüklere, sürücülerin yayalara, yoldan geçenlerin duran kimselere, ayakta duranın oturana ve sayısı az olanın çok olana selam vermesi daha iyidir.

28-GÜLERYÜZLÜ OLMAK

Güleryüzlü olmanın önemi hakkında hiçbir dinî öğreti olmasaydı dahi hiç kimse güleryüzlü olmanın değeri hakkında şüphe etmezdi.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

53-a.g.e, s.644.

54-a.g.e.

55-a.g.e, s.645.

"İçinizden biri mümini sevindirdiği zaman sadece onu sevindirdiğini zannetmesin! Allah'a ant olsun ki (böyle yapmakla) bizi sevindirmiştir; yine Allah'a ant olsun ki Allah Resulünü sevindirmiştir."⁵⁶

İnsan ölçülü ve hak çizgisi dışına çıkmadan latife yaparak mümin kardeşini güldürebilir. Nitekim Peygamber efendimiz de latife yapan bir insandı ve şöyle buyururdu: **"Ben latife yapıyorum, ama hakkın dışında bir şey söylemiyorum."**⁵⁷

Bir tebessüm yol yorgunluğunu insana unutturabilir. Bunun için, hac yolcusu hem kendisi tebessüm etmeli, hem de yol arkadaşlarının tebessüm etmesine çalışmalıdır.

29-YOL ARKADAŞLARINA YARDIM ETMEK

Allah Resulü (s.a.a), müminlerin yolcu müminlere yardım etmeleri hakkında şöyle buyurmuştur:

**"Yolcu bir mümine yardım eden kimsenin Allah yetmiş üç sıkıntısını giderir, dünya ve ahiret hüznünü yok eder, kıyamette insanların karşıla-
şacağı büyük belaları ondan defeder."**⁵⁸

56-a.g.e, s.189.

57-Kaşanî, *Misbahu'l-Hidaye ve'l-Kifaye*, s.173.

58-Hürri Âmulî, *Vesailü'ş-Şia*, c.11, s.430.

30-GÜZEL AHLAKLI OLMAK

Yolculuklar genellikle zorluklar, yorgunluklar ve tehlikelerle doludur. Kötü huy, özellikle yolculukta, bireylerin ve toplumun içinde bulunduğu sıkıntıları daha da arttırır. Bazen de kötü huylu olmak, başlı başına sıkıntı yaratır. Bilakis güzel huylu olmak ise hem insanın kendisini hem de diğerlerini rahatlatır.

Allah Resulü (s.a.a) her daim iyi ve yumuşak huylu olmayı tavsiye eder, insanları kötü huylu olmaktan sakındırırdı. Nitekim bir hac yolculuğunda şöyle buyurmuştu:

"Kötü huylu olanlar ve komşusuna kötü davrananlar bizimle yolculuk etmesin"⁵⁹

Allah Resulü, yine şöyle buyurmuştur:

"Mizan'a konulacak ilk şey, güzel ahlaktır."⁶⁰

Netice olarak; insanın yolculuktaki azığı bitebilir, yiyeceği kalmayabilir. Açlık, susuzluk ve yorgunlukla karşılaşabilir. Elbiseleri veya bedeni kirlenebilir. Dolayısıyla kötü ahlakın zemini hazırlanmış olabilir. Bu sorunun ve hastalığın çaresi ise, insanın daha önceden kendisini güzel ahlakla donatmasıdır.

59-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.73, s.273.

60-Ebu Saadet İsfhânî, *Metlei's-Sabâhateyn ve Mecmau'l-Fazâhateyn*, s.97.

31-SAYGILI DAVRANMAK

İnsanın ve özellikle de hac yolcusunun, başkalarının rahatsız olacağı işlerden kaçınması gerekir. Peygamber efendimiz (s.a.a) meclise sonradan giren kimseler hakkında şöyle tavsiyede bulunmuştur:

"Sizden biri meclise girdiğinde en sonda oturan kimsenin yanına otursun."⁶¹

Böylelikle mecliste bulunan diğer kimseler, yeni gelenlere yer vermek için zahmete düşmezler. Din önderleri de bu tavsiyeye amel ederlerdi.

32-AFFETMEK

Ziyaretçinin güzel özelliklerinden biri de, elinden geldiği ve imkân dâhilinde yol arkadaşlarının bilerek veya bilmeyerek yaptıkları hataları görmezlikten gelmesidir. Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

مَنْ يَعْفُ يَعْفُ اللَّهُ عَنْهُ

"Affedeni Allah da affeder."⁶²

İmam Ali de (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

61-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.16, s.240.

62-Ebu Saadet İsfhânî, *Metlei's-Sabâhateyn ve Mecmau'l-Fazâhateyn*, s.158.

فَاعْفُوا ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾

"Affedin, Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz?"^{63/64}

33-ACI HATIRALARI ANLATMAMAK

Hac yolculuğundan dönmüş kimsenin acı ve kötü hatıralarını anlatması uygun değildir. Bundan daha kötüsü, başkalarının ayıplarını ve sırlarını açığa vuracak şekilde hatıraların anlatılmasıdır.

Bu konuda Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَى عَوْرَةً فَسَتَرَهَا كَانَ كَمَنْ أَحْيَا مَوْؤَدَةً مِنْ قَبْرِهَا

"Başkasının ayıbını gördüğü halde örten kimsenin durumu, (cahiliye döneminde diri diri toprağa gömülen) bir kızı yeniden dirilterek kabirden dışarı çıkaran kişinin durumu gibidir."⁶⁵

İmam Ali de (a.s) valilerinden birine şöyle tavsiyede bulunmuştur:

63-a.g.e, s.159.

64-Nur, 24.

65-Ebu Saadet İsfhânî, *Metlei's-Sabâhateyn ve Mecmau'l-Fazâhateyn*, s.171.

"Elinden geldiği kadar hataları ört ki, elinin altındakilere karşı Allah da senin bilinmesini istemediğin hatalarını örtsün."⁶⁶

Yine Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Müminlerin hatalarını bulmaya çalışmayın. Kim bir din kardeşinin hatalarını ararsa Allah da onun hatalarını arar. Doğrusu Allah, hatalarını aradığı kimseyi, evinin içinde dahi olsa rezil eder."⁶⁷

34-HASTA BAKICILIĞI

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

حَقُّ الْمُسَافِرِ أَنْ يَقِيمَ عَلَيْهِ إِخْوَانَهُ إِذَا مَرَضَ ثَلَاثًا

"Misafirin hakkı, hasta olduğunda kardeşlerinin ona üç gün bakmasıdır."⁶⁸

Yine, İmam Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Gıyabında, sıkıntısında ve vefatında olmak üzere (din) kardeşini üç yerde gözetmeyen dost, (gerçek) dost değildir."⁶⁹

66-a.g.e.

67-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.2, s.355.

68-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.73, s.273.

35-MEKTUPLAŞMAK

Hazırda birbirlerini ziyaret etmeleri, seferde ise hal hatır sorup birbirlerinin durumundan haberdar olmak için mektuplaşmaları, her Müslüman için uygun ve güzel bir davranıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

التَّوَّاصِلُ بَيْنَ الْأَخْوَانِ فِي الْحَضَرِ وَ فِي السَّفَرِ التَّكَاثُبُ

"Müslümanların hazırdaki irtibatı birbirlerini ziyaret etmeleri, yolculuktaki irtibatı ise mektuplaşmalarıdır."⁷⁰

Günümüzde mektuplaşmak telefon, internet vb. iletişim araçlarıyla daha da kolaylaşmıştır.

36-ARKADAŞLARI TANIMAK

Gerçek dostları tanımanın bir yolu da yolculuktur. Müslüman, sinir halinde, maddî meselelerde ve yolculuk sırasında dostlarını ölçüp tartabilir.

İslam Peygamberi (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

السَّفَرُ مِيزَانُ الْقَوْمِ

69-Ebu Saadet İsfhânî, *Metlei's-Sabâhateyn ve Mecmau'l-Fazâhateyn*, s.182.

70-Âsaru's-Sâdikîn, c.8, s.493.

"Yolculuk insanların ölçülme aracıdır"⁷¹

Yani yolculuk, insanların ahlakını ölçmek için bir vesiledir.

Hz. Ali de (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

السَّفَرُ مِيزَانُ الْأَخْلَاقِ

"Yolculuk, ahlakın terazisidir."⁷²

Yani ahlakı ölçmenin vesilelerinden biri de yine yolculuktur.

37-YOLCULUKTA DOSTLUĞU PEKİŞTİRMEK

Ziyaretçiler, yol arkadaşlarına karşı, davranışlarında aşağıdaki özelliklere riayet ederek dostluklarını pekiştirebilirler:

Güzel ahlaklı olmak, güler yüzlü olmak, iyi davranışa sahip olmak, ihlâslı ve dürüst olmak, dostluğu belli etmek, alçak gönüllü olmak, vefalı olmak, in-safı olmak, hoş görülü olmak.

38-DOSTLUĞU BOZAN ETKENLER

Aşağıda zikredilen etkenlerden her biri kendi başına dostluk ilişkisini bozmak ve yıkmak için yeterlidir:

71-Mekârimu'l-Ahlâk, s.240.

72-İbn-i Ebi'l Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c.20, s.294.

Kötü ahlak, acı dil, kötü ve çirkin davranış, ayıp aramak, gereksiz tartışmak, kavgacı olmak, dar görüşlü olmak, kibir, kin gütmek, kıskançlık, saldırgan olmak, aldatmak ve kandırmak.

39-SUİZANDAN KAÇINMAK

Kurân-ı Kerim bazı zanları günah olarak tanımlamaktadır. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾

*"Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır."*⁷³

Bazı müfessirler, hayır işler yapan mümine karşı zannın günah olduğunu, fasık müminlere karşı zannın ise günah olmadığını söylemişlerdir.

Mevlana, kötü zannın, nifak ve kötülüğün göstergesi olduğuna; kötü zanlı kimsenin yaptığı kötülüğünün sebeplerinin başkaları olduğuna inanacak kadar çirkin olduğuna inanır. Mevlana şöyle der:

"Nifaktan ve kötülükten kurtulduysan neden kardeşin hakkında kötü zanda bulunarak münafiklik ediyorsun?"

*Kötü zanda bulunmak daima çirkin bir iştir. Dostun hakkında da kendi kitabını okur o.*⁷⁴

Bu konuda Hz. Ali de (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Sana başka bir yorum yapamayacağın şey (kanıt) eline ulaşmadıkça Müslüman kardeşinin işini en güzel şekilde yorumla; Müslüman'ın ağzından çıkan bir sözü hayra yorma ihtimali bulunduğu sürece onu kötüye yorma."⁷⁵

40-SIR SAKLAMAK

Müslümanlar, hazırda ve seferde birbirlerinin sırlarını açmamalıdır. Hacıların, Hac yolculuğunda ikamet ettikleri süre zarfında aralarında geçen bazı sohbetleri anlatmaları doğru değildir.

Peygamber efendimiz (s.a.a) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

"Meclis(te yapılan sohbetler) emanet, din kardeşinin sırrını ifşa etmek ise hıyanettir. Öyleyse bu işten uzak dur."⁷⁶

İmam Cafer Sadık şöyle buyurmuştur:

74-Mevlana, *Mesnevî*, Beyit: 1980-1981.

75-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.2, s.362.

76-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.74, s.89.

الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يُحَدِّثَ بِحَدِيثٍ يَكْتُمُهُ
صَاحِبُهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ ثِقَةً أَوْ ذَكَرًا لَهُ بِخَيْرٍ

"Meclisler emanet yerleridir; arkadaşının gizlediği sözü hiç kimse açığa vurmasın, ancak onun izni olur ve anlatılan şahıs da güvenilir olursa veya anlattığım şey onun hayrına ise (bir sakıncası yoktur)."⁷⁷

41-ZORLUKLAR KARŞISINDA SABIRLI OLMAK

Bazı zorlukların sabırdan başka çaresi yoktur. Hac yolculuğu uzun ve kendine özgü zorlukları olan bir yolculuktur. Yüce Allah, kullarını imtihan etmek ve onlara ne denli tasallut ettiğini göstermek için hac yolculuğunu da adeta zorluklarla iç içe kılmıştır.

Kurân-ı Kerim'de sabır, sabrın mükâfatı ve etkisi hakkında birçok ayet vardır. Yüz üç ayette sabırdan bahsedilmiş ve yirmi beş ayette sabırlı olmak emredilmiştir.

Aziz ziyaretçilerin, sabrın önemini bilmeleri için şu ayete dikkat etmeleri yeterli olur kanısındayız. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

77-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.2, s.660.

﴿إِنَّمَا يُؤَقِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

*"Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir."*⁷⁸

Kurân ve hadis kitaplarında sabır hakkında geniş ve faydalı bilgiler vardır. Konu hakkında bilgi edinmek isteyenler tefsir kitaplarına müracaat edebilirler.

42-MAKSİMUM CAZİBE

Allah'ın evinin ziyaretçilerinin her biri, İslam ve Müslümanların temsilcisi, elçisi olabilirler. Ölçsüz davranışlar Müslümanlar arasında ihtilafa sebep olduğu gibi, İslam düşmanlarını da sevindirebilir. Böylece İslam düşmanlarının aleyhte yaptıkları propagandalara istemeden de olsa zemin sağlanmış olur. Hacıların ölçülü davranışları ise Müslümanların birliğine, beraberliğine ve yakınlaşmalarına sebep olduğu gibi İslam düşmanlarını da ümitsiz eder.

Hacıların bildikleri iyi şeylere amel etmeleri, başkalarının yapacağı işlere engel olmak veya onlara zahmet vermek yerine insanlarla dostluk kurmaya çalışmaları en yerinde davranışlar arasındadır. Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur:

78-Zümer, 10.

رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ، التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ

"İmandan sonra aklın esası insanları sevmektir."⁷⁹

43-UYGUN GİYİM/ ÖRTÜ

Müslümanların her birinin bağlı olduğu fıkıh mezhebinde gerek kadınlar, gerekse erkekler için örtünme ölçüsü belirtilmiştir. Özellikle Allah'ın evini ziyaret eden kişinin, ifrat ve tefritten kaçınarak, fikhî ölçülere göre hareket etmesinin birçok yararı vardır. Müslümanların en güzel ve en temiz elbiseleri giymeleri daha uygundur. Özellikle namaz ve toplantılar gibi herkesin katıldığı yerlerde buna çok dikkat edilmelidir.

44-AŞK İLE İBADET ETMEK

İnsan değişik hedef ve sebeplerden dolayı Allah'a ibadet edebilir. Fakat Allah'ı ibadete layık gördüğü için yapılan ibadet, en ihlâslı ibadettir. Bu tür ibadetlere âşıkane ibadet denir.

Aşk ile yapılan ibadette zorluğun, yorgunluğun ve zahmetin manası yoktur. Öyleyse, âşıkane yapılan az

⁷⁹-Ebu Saadet İsfhânî, *Metlei's-Sabâhateyn ve Mecmau'l-Fazâhateyn*, s.154.

ibadet, aşıksız yapılan çok ibadetten daha hayırlıdır. Başka bir tabirle; şevkle yapılan az ibadet, usanarak ve istemeden yapılan çok ibadetten daha hayırlıdır. Bu iki ibadet birbiriyle kıyaslanamaz.

Peygamber efendimiz (s.a.a) bu konuda Hz. Ali'ye (a.s) şöyle nasihatte bulunmuştur:

"Ey Ali! Bu din, sağlam bir dindir. Ona yavaş ve sakin bir şekilde yaklaşarak gir. Allah'ın ibadetini kendine gazap vesilesi yapma. Aşırıya kaçıp da bineği ve yolu kaybeden kimse gibi olma..."⁸⁰

Başka bir deyimle; yavaş da olsa sürekli yürüyen kimseye "yürüyor" denilir, ama hızlı gidip yorgun düşen ve bu yüzden sık sık istirahat eden kimseye yürüdüğü söylenmez.

45-FIRSATI GANİMET BİLMEK

Hacılar, mukaddes Haremeyn yolu boyunca buralara ait eşsiz duaları okuyup fırsattan en güzel şekilde yararlanabilirler. Haremeyn ve mukaddes mekânlara ait birçok dua vardır. İsteyenlerin bu konuyla ilgili kitaplara müracaat etmelerini tavsiye ediyoruz. Burada sadece bir duayı zikretmekle yetineceğiz.

Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

80-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.2, s.86.

إِلهى أَنْتَ كَمَا أَحِبُّ فَاجْعَلْنِي كَمَا تُحِبُّ

"Allah'ım! Sen, benim sevdiğim gibisin; öyleyse beni de senin sevdiğin gibi kıl!"⁸¹

46-NAMAZA DİKKAT ETMEK

Kurân-ı Kerim namazı hafife alanları uyararak şöyle buyuruyor:

﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar."⁸²

Namaz kılan kimse, gerçek manada namaz kılan kimselerden olmak istiyorsa, namaz konusunda ciddiyetsizliği ve onu hafife almayı terk etmelidir. Özellikle namaz vakitlerine çok dikkat etmeli, namazlarını ilk vakitte kılmaya özen göstermelidir.

Hz. Ali (a.s) bu konuda Muhammed b. Ebu Bekir'e (r.a) şöyle buyurmuştur:

"Namazı, belirlenmiş vaktinde kıl; ne işin yokken öne alıp aceleyle kıl, ne de meşgulken vaktinden er-

81-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.74, s.400.

82-Mâûn, 4-5.

telemeye kalkış; bilesin ki yapacağın her şey namazına bağlıdır."⁸³

Allah Resulü (s.a.a) buyurmuştur ki:

"Beş vakit namaz, evinizin önünden akan suyu bol bir nehirde her gün beş kez yıkanmak gibidir. Günde beş kez yıkananın kimsenin vücudunda kir kalır mı? Su kiri temizlediği gibi, beş vakit namaz da günahı temizler."⁸⁴

Hadiste güzel namazdan söz edilmiştir. Güzel namazın zahirî ve batınî âdâbı vardır. Kıldığımız namazın güzel olabilmesi için bildirilen adaba uygun zâhirî bazı ameller ise şunlardır:

- 1-Namazdan önce dişleri fırçalamak.
- 2-Temiz ve özellikle beyaz ya da beyaza yakın renkte elbiseler giymek.
- 3-Camilerde namaz kılmak.
- 4-Güzel koku sürmek.
- 5-Akik yüzüğü gibi ziynetler takmak.
- 6-Namazı ilk vaktinde kılmak.
- 7-Namazı cemaatle kılmak.

83-Nehcû'l-Belaga, Mektup: 27.

84-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.230.

8-Namazda duayla başlamak.

9-İstiâze etmek/ şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak.

10-Namazda teennî⁸⁵ ve tuma'nîneye⁸⁶ riayet etmek.

11-Namazda acelecilikten, gereksiz hal ve hareketlerden kaçınmak.

Namaz için bildirilen adaba uygun bazı bâtinî özellikler ise şunlardan ibarettir:

1-Kalp huzuru.

2-Huşu.

3-Ağlamaklı bir hâl içinde olmak.

4-Namazı Allah'ı görüyor gibi veya en azından Allah'ın insanı gördüğünü hissederek kılmak.

Birkaç Önemli Nükte:

1-Nerede olursa olsun, ezan sesi duyulur duyulmaz camiye koşmak, her Müslüman'dan beklenen güzel bir davranıştır. Nitekim Allah Resulü (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur:

85-**Teennî:** Bir iş yaparken acele etmemek, yapılacak işin önünü ve arkasını düşünmek. *Çev.*

86-"Tuma'nîne", namazda yapılmakta olan rüknün hakkının verildiğine kanaat getirilmesi ve yapılan işin içe sinmesi halini ifade eder. *Çev.*

صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür"⁸⁷

Osman, Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

"Yatsı namazını cemaatle kılan kimse, gece yarısına kadar namaz kılmış gibidir. Sabah namazını cemaatle kılan kimse ise bütün gece namaz kılmış gibidir."⁸⁸

2-Cemaat namazında saflardaki düzene dikkat etmek gerekir. Peygamber efendimiz (s.a.a) yine bu konuda şöyle buyurur:

"Saflarınızı düzenli tutunuz; çünkü saflarda düzen, namazın kemalindedir."⁸⁹

Cemaat namazlarında düzensizlikten ve dağınıklıktan kaçınmanın en güzel yolu, boş safları doldurmak için adeta yarışmalıdır.

3-Müslümanlar, ilahî şiarların yüceltilmesi adına ve Allah'ın evine saygı göstergesi olarak, istisnai durumlar dışında her durumda kibleye doğru oturabilir-

87-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.230; *Biharu'l-Envar*, c.85, s.4.

88-a.g.e, s.334.

89-Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c.85, s.19.

ler. Söz gelimi tuvalette kibleye doğru oturmak haramdır. Haram ve mekruh durumlar dışında, Müslüman kimse elinden geldiğince, herhangi bir zorluk olmadığı sürece kibleye doğru oturmalı veya durmalıdır. Bu, müstahap bir amel olmakla birlikte kimseyi zorlamaya da gerek yoktur.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) rivayetine göre Peygamber efendimiz de genellikle kibleye doğru otururdu.⁹⁰

47-BAŞKASININ MALINA GÖZ DİKMEMEK

Müslüman'a yakışan, herhangi bir yolculukta, özellikle de hac yolculuğunda ihtiyacı olan eşyaları yanına alması ve başkalarına el açmamasıdır. Bunlar zâhirî azıklardır. Gerçek azık ise başka şeydir. Nitekim Kurân-ı Kerim bu konuda şöyle buyuruyor:

﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾

"(Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır."⁹¹

Eğer insan takva sahibi olursa, başkalarına yük olmayı kabul etmez. İnsanın zahirî azığının olması neticesinde batınî azığı, yani takvası da olacaktır.

90-Mekârimu'l-Ahlâk, c.1, s.66.

91-Bakara, 197.

Ahmed b. Hanbel zâhirî yola azıksız çıkanlar hakkında şöyle der:

"Ben onları sevmem. Çünkü insanlara tevekkül/itimat etmişlerdir."⁹²

Ahmed b. Hanbel'in (r.a) sözünün anlamı şudur: Takvalı kimse, yolculukta yanına zâhirî azığına alır. Başkasının azığına güvenen kimsenin bu tutumu, onun takvadan nasip almadığının göstergesidir. İnsanlara ihsanda bulunup ikram etmenin ölçüsü takvadır. Öyleyse takva sahibi olmayan kimseye ikram ve ihsan edilmez. Zira Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقِيكُمْ﴾

*"Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır."*⁹³

48-BAŞKALARINA KARŞI SAYGILI OLMAK

Müslüman'ın meclise girdiğinde boş yere oturması edeptendir. Başkalarına saygılı davranmak için kişinin yaz aylarında birbirine yapışmadan ve arada bir mesafe bırakarak oturması müstahaptır. Mekke ve Medine şehirlerinde özellikle yaz aylarında hava sı-

92-İbn-i Kudâme, *el-Muğnî*, c.3, s.221.

93-Hucurât, 13.

cak olduğundan, bu tavsiyelere riayet edilmesi çok önemlidir. Bu konu hakkında Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

"Yaz aylarında yan yana oturan kimselerin bedenlerinin birbirini rahatsız etmemesi için bir kemik zira⁹⁴ boyu arayla oturmaları daha uygundur."⁹⁵

49-İSRAFTAN SAKINMAK

İsraf, gerekli yerlerde yapılan aşırıcılığa denir. Tebzîr ise gereksiz yerlerde yapılan aşırıcılıktır. Kurân-ı Kerim'de israf ve tebzîr kınanarak aşırılığa kaçanlar hakkında şöyle buyrulmuştur:

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾

*"Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez."*⁹⁶

Başka bir ayette Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾

94-Bir zıra kırk beş santimdir.

95-Kuleynî, *Usul-u Kâfî*, c.2, s.662. Zira: Eskiden kullanılan bir tür ölçü birimidir. Dirsekten orta parmağa kadar olan uzunluğu kapsar.

96-Âraf, 31.

*"Şüphesiz, aşırı gidenler cehennemliklerin ta kendileridir."*⁹⁷

Kurân-ı Kerim tebzîr ehli için de şöyle buyurmuştur:

﴿وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ۚ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾

*"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat tebzîr etme/ saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir."*⁹⁸

Ayette geçen "tebzîr edenler şeytanın kardeşleridir ve Şeytan nankördür" vurgularına dikkat edilmelidir. Zira bu bağlamda "tebzîr edenler" de Kurân'a göre nankörler sınıfına girmiş oluyorlar.

50-YEMEK VE UYKUDA AŞIRILIKTAN KAÇINMAK

Aşırı yemek, içmek, gülmek ve çok konuşmak, insanı hem fiziksel hem de ruhsal olarak rahatsız eder.

97-Mümin, 43.

98-İsrâ, 26-27.

İnsan açlık, susuzluk, suskunluk, uyanık olma vb. şeylerle imtihan olmaktadır. Böylelikle insanın kendine ne kadar hâkim olduğu ölçülmüş olur. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

﴿وَلْتَبْلُؤْكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشَرِ الصَّابِرِينَ﴾

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."⁹⁹

Enes b. Malik şöyle der:

"Bir gün, kızı Fatıma (s.a), Resulullah'a (s.a.a) bir parça ekmek getirdi. Efendimiz, "Bu nedir?" diye sorduğunda Fatıma (s.a), "Kendi ellerimle pişirdiğim bir ekmektir; yalnız yemeye içim elvermediğinden size getirdim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.a), "Şunu bil ki, bu ekmek üç günden beri babanın ağzına koyduğu ilk yiyecektir!" buyurdu.¹⁰⁰

Rivayetlerde açlık, susuzluk, sessizlik, uyanık olma vb. hallerin faydaları hakkında çokça bahisler geçmiştir. Hakeza çok yemenin, çok uyumanın ve çok konuşmanın zararlarına da değinilmiştir. Yemek

99-Bakara, 155.

100-Bkz: Osmânî, *Kışriye Risalesi*, Farsça çevirisi, s.211.

ve uyku konusunda aşırılıktan kaçınmanın hikmetlerinden biri de bedenın sağlıklı ve kalbin nurlu olmasıdır. İsteyenler bu konuyla ilgili kitaplara başvurabilirler.

51-TEMİZLİK VE SAĞLIK

Dinî öğretilerde temizlik ve sağlık konularına oldukça yer verilmiştir. Sağlık ve temizlik, insanın gerek bedenini gerekse ruhunu sağlam ve dinç kılar. Sağlık ve temizliğe dair rivayetlerde geçen bazı tavsiyeler şunlardan ibarettir:

- 1-Diř fırçalamak.
- 2-Yemeđe besmeleyle başlamak.
- 3-Yemeđi iyice çiđnemek.
- 4-Yemeđe (zararı yoksa) az tuzla başlamak.
- 5-Tam doymadan kalkmak.
- 6-Yemekten önce elleri yıkamak.
- 7-Sıcak yemeklerden kaçınmak.
- 8-Yemeđi üflememek.
- 9-Yemek arasında veya yemekten hemen sonra su içmemek. (Özellikle yağlı yemeklerde)
- 10-Yemekten sonra "Elhamdulillâhi Rabbil âlemîn" demek.

52-TELBIYENİN ÂDÂBI

Hacı adayı, Mikat'ta lebeyk diyerek Allah'ın huzurunda emrine amade olduğunu bildirir. Telbiyenin manası; kulun bütün vücuduyla, Rabbi karşısında teslim olduğunu ilan etmesidir. Telbiye için bildirilen bazı âdâp kuralları şunlardan ibarettir:

1-Huşu: İmam Zeynelabidin (a.s) hakkında şöyle nakledilmiştir:

"Allah'tan öyle bir şekilde korkardı ki, ihram esnasında rengi sararır, bedeni titremeye başlar, telbiye söyleyemezdi. Nedenini sorduklarında şöyle buyurmuştu: **"Lebeyk dediğimde Allah'ın reddetmesinden korkuyorum."** Bu yüzden lebeyk dediğinde bayılır, merkebinden düşerdi. Hac boyunca devamlı bu haldeydi."¹⁰¹

2-Erkeklerin yüksek sesle lebeyk demeleri.

3-Mekke evleri görüldüğünde lebeyk demeyi bırakmak.

53-HAREM-İ ŞERİF VE MEKKE'YE GİRİŞ ÂDÂBI

Hadislerde Harem'e ve Mekke'ye girişte uyulması istenen bazı edep kuralları zikredilmiştir. Onlardan bazıları şunlardır:

101-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.582.

1-Mekke'ye ihramlı girmek.

2-Mekke'ye girmeden önce gusül almak.

3-Mekke'ye girerken gayet ağırbaşlılık ve huşu içinde olmak.

54-MESCİD-İ HARAM'A GİRİŞ ÂDÂBI

Hacı adayı, Mekke'ye girdikten sonra, hac amelle-rini rahat bir şekilde yapabilmesi için ilk önce ko-naklama yerine giderek yorgunluğunu atmalı, daha sonra gusül ve abdestini alarak Mescid-i Haram'a yönelmelidir. Bu, aynı zamanda daha uygundur. Bay ve bayanların temiz bir şekilde Allah'ın evine girme-leri gerekir. Bu konu hakkında Kurân-ı Kerim'de şöyle bir ayet vardır:

﴿أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾

*"Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun."*¹⁰²

Hacı adayı, daha sonra, eğer mümkünse sağ elini Hacerü'l-Esved'e sürüp öpmelidir.

İbn-i Abbas, Resulullah'ın şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

102-Bakara, 125.

الْحَجْرُ يَمِينُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يُصَافِحُ بِهَا خَلْقَهُ كَمَا يُصَافِحُ
الرَّجُلُ أَخَاهُ

"Hacerü'l-Esved, yeryüzünde Allah'ın sağ elidir. Kişi kardeşiyle tokalaştığı gibi, Yüce Allah da (Hacerü'l-Esved vasıtasıyla) insanlarla öyle tokalaşır."¹⁰³

55-TAVAFIN ÂDÂBI

Allah'ın evini tavaf, irfanî hac amellerinin en görkemli ve en çekici olanıdır. Hacıların aşağıdaki edep kurallarına riayet etmesi uygundur:

1-Allah'a Yönelmek

Gazali der ki: Kâbe-i Muazzama'nın ziyareti namaz gibidir. Bu bakımdan ziyaret esnasında kalbinde tâzim, korku, ümit ve muhabbet bulunmalıdır. (Nitekim bununla ilgili detaylı bilgiler namaz bölümünde geçmişti). Tavaf ederek kendini Allah'ın arşının etrafında durmadan dönen mukarreb meleklerle benzetmektesin. Zannetmeyesin ki Kâbe'yi ziyaret etmekteki gaye; bedenle yapılan ziyarettir. Ziyaretin Kâbe'den başlayıp yine Kâbe'de sonuçlandığı gibi, zik-

103-Gazali, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.584.

rin de Allah'la başlayıp O'nunla sonuçlandığını kalpten çıkarmayasın.¹⁰⁴

2-Yürürken Mutedil olmak

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) ashabından biri, "tavaf halindeki birinin hızlı mı yoksa yavaş mı yürümesi gerektiğini" sorduğunda İmam (a.s), cevaben şöyle buyurdu: "**Ne hızlı ne de yavaş (yürümelidir).**"¹⁰⁵

3-Yorulmadan Önce Tavafı Kesmek

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: "**Tavafı, ona istekli olduğun bir haldeyken bırak.**"¹⁰⁶

56-FARZLARI MÜSTAHAPLARA MUKADDEM ETMEK

Tavaf edenlerin sayısı fazla, Hacerü'l-Esved'e yaklaşmak da zor olursa, müstahap tavaf edenlerin, tavaflarını keserek farz tavaf yapanlara öncelik tanımaları daha uygundur. Eğer tavaf esnasında aşırı izdiham varsa, hacının tekbir ve salâvat getirerek Hacerü'l-Esved'in önünden geçmesi daha iyidir.

104-a.g.e, c.1, s.583.

105-*el-Hac fi'l-Kitab ve's-Sünne*, s.191, h.492.

106-a.g.e, s.193, h.498.

İmam Cafer Sadık (a.s) Hacerü'l-Esved'in yanına gelip şöyle derdi:

اللَّهُ أَكْبَرُ، السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

"Allah-u Ekber, Allah Resulüne selam olsun."¹⁰⁷

Daha sonra şöyle buyururdu: "**Hacerü'l-Esved'in (etrafı) boş olursa elini sür, aksi takdirde uzaktan selam ver (geç)!**"¹⁰⁸

57-SA'Y'İN ÂDÂBI

Hacı adayının Safa ile Merve arasında bazı şeylere riayet etmesi iyidir. Bu konuyla ilgili birçok rivayet elimize ulaşmıştır. Dileyenler ilgili kitaplara müracaat ederek kendi durumlarına uygun bir duayı okuyabilirler.

Hacı adayını Safa'dayken Kâbe'yi görecek şekilde yukarı çıktığında yüzünü Kâbe'ye doğru dönerek (müstahap olarak) şu duayı okumalıdır:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ،
يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ

107-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.4, s.407.

108-a.g.e, s.405.

شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ وَصَدَقَ وَعْدُهُ وَتَصَرَ عَبْدُهُ وَ
أَعَزَّ جُنْدُهُ وَ هَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ
الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ .

Okunuşu:

Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerike leh, lehü'l mülkü ve lehül hamdu yuhÿ ve yumît ve huve hayyun lâ yemût, biyedihil hayr ve huve alâ kulli şey'in gadîr. Lâ ilâhe illallâhu vahdeh ve sadaga va'deh ve nasara abdeh ve eazze cundeh ve hezemel ahzâbe vahdeh. Lâ ilâhe illallâhu muhlisîne lehuddîn ve lev kerihel kâfirûn.

Manası:

Allah'tan başka ilah yoktur. Birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd onundur. O, diriltir ve öldürür. Hayır/ iyilik, O'nun kudretindedir. O, her şeye kâdir-dir. Ondan başka ilâh yoktur. O, yegâne ilahtır. Vaadinde doğrudur. Kuluna yardım etmiş, ordusunu galip kılmış, tek başına düşmanları püskürtmüş ve mağlup etmiştir. Yoktur O'ndan başka ilah. Kâfirler bu itaatimizi hoş görmeseler de biz, ihlâs ile O'na itaat ederiz.

Hacı, daha sonra dua edip hacetini istemeli ve aşağı inip Sa'y etmeye başlamalıdır. Merve'ye ulaştığında ağır adımlarla yürüyerek şöyle demelidir:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ
الْأَكْرَمُ، اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا
عَذَابَ النَّارِ.

Okunuşu:

Rabbîğfir verhem ve tecâvez ammâ ta'lem, inneke entel eazzil ekrem. Allâhumme Rabbenâ âtinâ fiddunyâ haseneh, ve fil âhîrati haseneh, ve ginâ azâbennâr.

Anlamı:

"Ey rabbim! Bağışla, merhamet et, (hakkımda) bildiğin (günahlarımdan) geç. Hiç şüphesiz sen izzet ve ikram sahibisin. Allah'ım! Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!"

Yavaş ve vakarlı bir şekilde hareket ederek mes-cidin köşesindeki sütuna varmalıdır. Sütuna altı metre kaldığında ise hızlanarak öteki sütuna ulaşmalı, daha sonra yine yavaş ve vakarlı bir şekilde Merve'ye ulaşmalıdır. Biraz yukarı çıktıktan sonra yüzünü Safa'ya dönerek mezkûr duaları okumalıdır. Buraya kadar bir sa'y sayılır. Safa'ya döndüğünde iki sa'y hesap edilir. Yedi sa'y yapıncaya kadar bu şekilde devam etmelidir.¹⁰⁹

109-Gazalî, *Kimya-i Saadet*, s.230 ve 321.

Safa ile Merve arasında sa'yin müstahap başka amelleri de vardır. İsteyenler konuyla ilgili kitaplara başvurabilirler.

58-MEKKE'DE ÇOK NAMAZ KILMAK

Kısa olmasına rağmen namaz, kulluğun zahirî ve batınî bütün adabını içinde bulunduran kaplayıcı bir ibadettir. Dinin temeli namazdır. Namazın teşri edilmesinin nedeni Allah'ın zikrini devamlı canlı tutmaktır. Kalplere huzur veren namazı Kurân-ı Kerim'de şöyle okumaktayız:

﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

"Şüphesiz ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl."¹¹⁰

Yüce Allah başka bir ayette de şöyle buyurur:

﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾

"Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."¹¹¹

110-Tâhâ, 14.

111-Râd, 28.

Namaz tüm koşullarda kılınabilir. Özellikle bazı namazlar için belirli zaman ve mekân yoktur. Yine, Allah zikrinin genel manada belirli bir zaman veya mekânı yoktur. Bazı mekân ve mukaddes yerler için Allah'ı zikretmenin özel şeref ve önemi vardır. Mekte ve Medine bu mekânların başında gelir. Öyleyse hac yolcusu, fırsattan yararlanıp gücünün yettiği ve kalbinin istediği kadar Allah'ın zikriyle meşgul olabilir ve namaz kılabilir.

59-KURÂN İLE ÜNSİYET KURMAK

Kurân, biz Müslümanların en sağlam ve hayatî öğretilerimizin en korunmuşu olan ana kaynağıdır. Lezzet alarak mütalaa edilecek en iyi kitaptır. Kurân'ı düşünerek kıraat etmek, eşsiz hakikat ve esrarına bizleri aşına eder. Bazı rivayetlerde Kurân kıraati, iman ehlinin üstünlüğünün ölçüsü olarak beyan edilmiştir. Nitekim bir rivayette bu konu şöyle nakledilmiştir:

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

"Sizin en hayırlınız Kurân'ı öğrenen ve öğretenizdir."¹¹²

112-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.594.

Kurân kıraatini öğrenmek, öğretmek ve Kurân ayetleri üzerinde düşünmenin önemi hakkında rivayetler çok fazladır. Bu konu hakkında ilgili kitaplara müracaat edilmesini tavsiye ederiz.

60-YOLCULUĞU KISA TUTMAK

Hacı adayı, vahiy topraklarına ibadet etmek ve hac amellerini yerine getirmek üzere yola çıktığı için hac amelleri bittikten sonra buralara yönelik isteği azalır. Amellerin ardından orada kalması artık pek münasip değildir; zira:

1-Bir şeyi çok görmek, azametini ve büyüklüğünü insanın gözünde küçültür.

2-Bir şeyden çabuk kopmak/ ayrılmak, ona bir daha kavuşma arzusunu çoğaltır.

3-En yüce mekânlarda günaha müptela olma ihtimalinden kaçınmak gerekir.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

إِذَا فَرَغْتَ مِنْ نُسُكِكَ فَارْجِعْ فَإِنَّهُ أَشْوَقُ لَكَ إِلَى الرَّجُوعِ

"Hac amellerini bitirdikten sonra geri dön. Çünkü bu, senin bir daha (hacca) gelme isteğini artırır."¹¹³

113-Bkz: Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.536.

61-MEKKE'DEN ÇIKIŞ ÂDÂBI

Mekke'den çıkmak için bazı özel âdâp ve ameller tavsiye edilmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

1-Dua okumak. Bu konu hakkında yazılmış dua kitaplarına müracaat edilmesi çok faydalı olacaktır.

2-Sadaka vermek.

3-Mekke ile vedalaşmak.

62-ZİYARET ÂDÂBI

Mukaddes mekânların genel ve özel olmak üzere iki kısım edep kuralları vardır. Genel edep kurallarından bazıları şunlardan ibarettir:

1-Gusletmek.

2-Boş sözlerden kaçınmak.

3-Çekişme ve tartışmadan kaçınmak.

4-Rivayetlerde geçen duaları okumak.

5-Temizlik.

6-Pis ve necis olmayan elbise giymek.

7-Beyaz elbise giymek.

8-Mukaddes mekâna doğru yavaş ve vakarlı bir şekilde yürümek.

9-Güzel koku sürmek.

10-Sâlâvat getirmek; "Allâh-u Ekber", "Subhânal-lah" ve "La ilâhe illallâh" zikirlerini söylemek.

12-Kalbin yumuşaması ve tevazuu için çalışmak.

13-Şükür secdesi yapmak.

14-Sağ ayakla girip sol ayakla çıkmak.

15-Eğer mazeret yoksa ziyareti ayakta gerçekleştirmek.

16-Başı öne eğmek.

17-Doğru ve sahih ziyaretnameleri okumak, yanlış ve uydurulmuş ziyaretnamelerden kaçınmak.

18-Kurân okumak.

19-Vacip/ farz namazları ziyaret namazlarından öne geçirmek.

20-Başkalarından, özellikle anne, baba ve masumlardan (a.s) yana niyabet ziyareti yapmak.

21-Dengeli ve ölçülü ses tonuyla konuşmak.

22-Mukaddes mekânlarla vedalaşmak.

23-Veda esnasında tekrar dönmeyi arzulamak.

24-Ziyaret öncesine göre daha derin bir maneviyyata bürünmek.

25-Mukaddes mekânın etrafındaki öksüz ve fakirlere ihsan ve infakta bulunmak.

63-RESULULLAH'IN (S.A.A) ZİYARETİ

Allah Resulü'nün (s.a.a) ziyareti en güzel ziyaretlerden biridir. Nitekim Resulullah da bu konu hakkında bizzat şöyle buyurmuştur:

مَنْ زَارَنِي بَعْدَ وَفَاتِي فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي

"Kim beni vefatımdan sonra ziyaret ederse, beni hayatımda ziyaret etmiş gibidir."¹¹⁴

Resulullah'ı (s.a.a) adaba uygun ziyaret etmenin bazı kuralları şunlardır:

1-Üç defa gusül almak (Medine'ye girerken, Mescid-i Nebi'ye girerken ve ziyaret öncesi)

2-En temiz elbiseleri giymek.

3-Tevazu ile tazim etmek.

4-Mescid-i Nebi'de iki rekât namaz kılmak.

5-Güzel koku sürmek.

6-Kandil, başının üstüne gelecek şekilde köşede görünen sütuna dört metre uzaklıkta durarak şu ziyaretnameyi okumak:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

114-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.565.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفْوَةَ اللَّهِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَةَ اللَّهِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَحْمَدُ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَاحِي

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَاقِبُ [السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَاشِرُ]

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَشِيرُ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَذِيرُ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا طَهْرُ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ رَبِّ الْعَالَمِينَ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَائِدَ الْخَيْرِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا فَاتِحَ الْبُرِّ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ الرَّحْمَةِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ [يَا سَيِّدَ] الْأُمَّةِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَائِدَ الْغُرِّ الْمُحْجَلِينَ

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ

الرَّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ عَلَى أَصْحَابِكَ الطَّيِّبِينَ وَ عَلَى أَزْوَاجِكَ

الطَّاهِرَاتِ، أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ،

جَزَاكَ اللهُ عَنَّا أَفْضَلَ مَا جَزَى نَبِيًّا عَن قَوْمِهِ وَرَسُولًا عَن أُمَّتِهِ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ كُلَّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ وَكُلَّمَا عَقَلَ عَنكَ
الْعَافِلُونَ

وَصَلَّى اللهُ عَلَيْكَ فِي الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، أَفْضَلَ وَأَكْمَلَ
وَأَعْلَى وَأَجَلًّا وَأَطْيَبَ وَأَطْهَرَ مَا صَلَّى عَلَيَّ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ
كَمَا آسْتَتَقِدْنَا بِكَ مِنَ الضَّلَالَةِ وَبَصَّرْنَا بِكَ مِنَ الْعَمَايَةِ،
وَهَدَانَا بِكَ مِنَ الْجَهَالَةِ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنَّكَ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَمِينُهُ وَصَفِيُّهُ وَخَيْرُهُ مِنْ خَلْقِهِ
وَأَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ الرُّسَالََةَ وَأَدَّيْتَ الْأَمَانَةَ وَنُصَحْتَ الْأُمَّةَ
وَجَاهَدْتَ عَدُوَّكَ وَهَدَيْتَ أُمَّتَكَ وَعَبَدْتَ رَبَّكَ حَتَّى آتَاكَ الْيَقِينَ.
فَصَلَّى اللهُ عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ الطَّيِّبِينَ وَسَلَّمْ وَكَرَّمْ
وَشَرَّفْ وَعَظَّمْ .

Okunuđu:

Esselâmu aleyke yâ Rasulullah.

Esselâmu aleyke yâ nebiyyallâh.

Esselâmu aleyke yâ emînallâh.

Esselamu aleyke yâ hâbiballâh.

Esselamû aleyke yâ safvetallâh.

Esselâmu aleyke yâ hîyaratallâh.

Esselâmu aleyke yâ Ahmed.

Esselâmu aleyke yâ Eba'l-Kasım.

Esselâmu aleyke yâ mâhî.

Esselâmu aleyke ya âkib (Esselâmu aleyke ya hâşır).

Esselâmu aleyke yâ beşîr.

Esselâmu aleyke yâ nazîr.

Esselâmu aleyke yâ tuhr.

Esselâmu aleyke yâ Hatemen Nebiyyîn.

Esselâmu aleyke yâ Rasule Rabbil Âlemîn.

Esselâmu aleyke yâ Kâidel Hayr.

Esselâmu aleyke yâ Fatihel birr.

Esselâmu aleyke yâ Nebiyyer rahme.

Esselâmu aleyke yâ (Seyyide)'l umme.

Esselâmu aleyke yâ kâide gurril muheccelîn.

Esselâmu aleyke ve âla Ehlibeytikel lezîne ezhemtu minhumur ricse ve tahharehum tathîrâ.

Esselâmu âleyke ve âla ashâbiket tayyibîn ve âla ezvâciket tâhirât, ummihâtul müminin.

Cezakellah ânnâ efzale mâ cezâ nebiyyen ân kavmihi ve rasûlen ân ummetihi.

Vesselâmu âleyke kullimâ zekerekez zâkirin ve kullimâ akele ânkel gâfilûn.

Ve sâllî âleyke fil evvelîn vel ahirîn. Afzala ve akmele ve al'a ve ecelle ve etyebe ve athare mâ sâllâ alâ ahadîn min halgih. Kemâ istengezenâ bike minel zelâle ve bassaranâ bike minel imaye. Hedânâ bike minel cehâle.

Eşhedu an lâ ilâhe illallah vahdehu lâ şerike lehu ve eşhedu enneke abduhu ve rasûluhu ve emînuhu ve sefiyyuhu ve hiyaratuhu min halgih.

Ve eşhehu gad bellagter risalete ve addeytem emanete ve nesahtel ummete ve câhedte aduvvike ve hâdeyte ummeteki ve abedte rabbeke hattâ etakel yakîn.

Fe sallallahu aleyke ve alâ Ehlibeytikel tayyibîn ve selleme ve kerreme ve şerreffe ve azzam.

Manası:

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Resulü.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Nebisi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Emîni.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Habîbi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın seçkin
Peygamberi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın yaratıklarının en hayırlısı.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Ahmed.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Muhammed.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Ebu'l-Kasım.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey (olumsuzlukları)
silen, yok eden.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey cezalandırıcı (Allah'ın selamı üzerine olsun ey bir araya getirici)

Allah'ın selamı üzerine olsun ey müjdeleyici.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey korkutucu.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey (bütün pisliklerden) temizlenmiş kimse.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey nebilerin sonuncusu.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey âlemlerin rabbinin Resulü.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey hayrın önderi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey iyiliğin fatihi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey rahmet peygamberi.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey (ümmetin) en hayırlısı.

Allah'ın selamı üzerine olsun ey cihanın nuru olan lider.

Allah'ın selamı senin ve Allah'ın her türlü pislüklerini giderip tertemiz kıldığı Ehlibeyt'inin üzerine olsun.

Allah'ın selamı senin ve pak ashabının, müminlerin anneleri olan temiz eşlerinin üzerine olsun.

Allah bizden yana seni, bir nebiyi kavminden yana ve bir resulü ümmetinden yana mükâfatlandığı en yüksek dereceyle mükâfatlandırısın.

Seni zikredenlerin her zikrinde ve seni zikretmekten gafil olanların da gafletlerinde Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun.

Öncekilerin ve sonrakilerin arasında sana en üstün, en kâmil, en yüce, en temiz salât ve selam gönderenin selamı senin üzerine olsun.

(Allah) seninle bizi sapıklıktan kurtardı. Körlükten çıkarıp basiretli kıldı ve seninle bizi cahillikten alıp hidayete erdirdi.

Şehadet ederim ki; Allah'tan başka ilah yoktur. Birdir, ortağı yoktur.

Şehadet ederim ki; sen Allah'ın kulu, elçisi, emini, yaratıkların en hayırlısısın.

Şehadet ederim ki; sen Allah'ın risaletini tebliğ ettin, emanetini yerine iade ettin, düşmanlarınla savaştın, ümmetini hidayet ettin. Yakîn/ ölüm gelip çatınca deye de rabbine ibadet ettin.

Öyleyse Allah'ın salâtı sana ve temiz Ehlibeyt'inin üzerine olsun. (Nitekim) O da sana selam gönderdi, seni değerli bildi, sana şeref verdi ve seni büyük kıldı.

64-HACCIN BEREKETLERİ

Eğer hacı adayı adaba riayet eder, ibadetlerin esrarına ve ibretlerine dikkat ederek hac amellerini yerine getirirse, hiç kuşkusuz dünyada da ahirette de birçok kazanımlar elde edecektir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1-Günahlardan Arınmak

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Fısk ve günah işlemeden umre ve haccını yerine getiren kimse, annesinden doğduğu gibi günahsız olarak (evine) döner."¹¹⁵

Yine, şöyle buyurmuştur:

115-*el-Hac fi'l-Kitab ve's-Sünne*, s.148; Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.530.

"Ey insanlar! Vakfede (Arafat) bekleyen müminlerin o güne kadar işlemiş oldukları tüm günahları bağışlanır. Hac bittiğinde ameli (ilk günkü gibi) yeniden başlar."¹¹⁶

2-Cennete Yol Bulmak

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdular:

"Kabul edilmiş bir hac, dünya ve içerisinde bulunan her şeyden daha hayırlıdır. Böyle bir haccın mükâfatı kesinlikle cennettir."¹¹⁷

3-Nurlanmak

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Haccın nuru, günah işlemeyinceye kadar haccıyla beraberdir."¹¹⁸

4-Dünya ve Ahiret Hayrına Ulaşmak

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Haccedin ve umre yapın ki bedenleriniz sağlıklı kalsın, rızkınız artsın, imanınız düzelsin; in-

116-Sünen-i Darekutnî, c.2, s.284.

117-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.530.

118-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.4, s.255.

sanların ve kendi evinizin masraflarını temin edebilirsiniz."¹¹⁹

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Umre hacc-ı asgar/ küçük hacdır. Bir umre dünya ve içerisinde bulunan her şeyden daha hayırlıdır. Bilesin ki hac, umreden daha hayırlıdır."¹²⁰

5-Kalbin Huzur Bulması

Kurân-ı Kerim, Allah'ı zikretmenin haccın hedeflerinden biri olarak beyan eder. Nitekim bir ayet-i kerimede bu konu şöyle beyan edilmiştir:

﴿وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ﴾

(Hac mevsimi geldiğinde) *"Allah'ın adını anınlar."*¹²¹

Başka bir ayette de Allah'ı anmanın kalbe huzur verdiği buyrulmuştur:

﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾

119-Sadûk, *Sevâbu'l-Âmâl ve İkâbu'l-Âmâl*, s.75.

120-Taberânî, *Mucemu'l-Kebîr*, c.9, s.44.

121-Hac, 28.

*"Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."*¹²²

6-Peygamberler ve Salih Kullar İle Birlikte Olmak

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Musa (a.s) hac amellerini bitirdikten sonra Cebrail nazil oldu. Derken Musa (a.s) ona dönerek, "Ey Cebrail! Allah'ın evini sadık bir niyet ve temiz bir parayla ziyaret edip hac yapan kimsenin mükâfatı nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Cebrail cevap vermeden Yüce Allah'ın huzuruna vardı. Allah da ona şöyle vahyetti:

Musa'ya söyle: **"Onu, en yüce melekûtta peygamberlerin, sadıkların, şehitlerin ve salihlerin arkadaşı yapacağım. Bunlar iyi ve liyakatli arkadaşlarıdır."**¹²³

7-Azaptan Korunmak

Hac amellerini yerine getirmenin güzel neticelerinden biri de Allah Resulü'nün duasını kazanmaktır. Nitekim Ömer, Peygamber efendimizin şöyle buyurduğunu nakleder:

122-Râd, 28.

123-Sadûk, *Men La Yahzuruhu'l-Fakih*, c.2, s.235.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْحَاجِّ وَلِمَنْ اسْتَعْفَرَ لَهُ الْحَاجُّ

"Allah'ım! Hacıyı ve bağışlanması için onun dua ettiği herkesi bağışla."¹²⁴

8- Cennette Yüce Makam

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Hac yolcusu, giderken ve dönerken Allah'ın koruması altındadır. Yolculukta zorluk ve meşakkatle karşılaşmış yorulursa, Allah günahlarını bağışlar. Attığı her adım için onu cennette bin derece yükseltir."¹²⁵

9-Sağlıklı Kalmak

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Haccedin ve umre yapın ki bedenleriniz sağlıklı kalsın. Rızıklarınız genişlesin, imanınız düzelsin, insanların ve kendi evinizin masraflarını temin edebilirsiniz."¹²⁶

124-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.531.

125-*Kenzu'l-Ummâl*, h.11812 ve 11840.

126-Kuleynî, *Usul-u Kâfi*, c.4, s.252; Sadûk, *Sevâbu'l-Âmâl ve İkâbu'l-Âmâl*, s.75.

10-Helâk Olmamak

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Rabbinizin beytine (hacca) gitmeyi terk etmeyin, yoksa helâk olursunuz"¹²⁷

Bu hadisten anlaşılan şudur ki; eğer Allah'ın evini ziyaret ederseniz, helâk olmazsınız.

11-Allah Resulü'nün (s.a.a) Şefaati

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdular:

"Mahşer gününde yerden ilk ben çıkacak, Bakî Mezarlığı'nın yanına geleceğim. Oradakileri benimle birlikte haşredecekler. Daha sonra Mekke ehlinin (yanına geleceğim). Benim dirilişim iki haremin arasında olacaktır."¹²⁸

Rivayetten anlaşıldığı üzere Peygamberimizle birlikte haşrolan kimselere Peygamber efendimiz şefaate edecek. Mekke ehli; Mekke'yi idrak eden ve ona layık olan kimselere denir. Allah evinin ziyaretçisi, bilinç ve marifetle Mekke'ye girerse Mekkeli olma liyakatine sahip demektir ve dolayısıyla Peygamberimizin şefaatinde de elde etmiş olur.

127-Mahâsin, c.1, s.170.

128-Gazâlî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.534.

65-HEDİYE GETİRMEK

Hac amelini bitirmiş kimsenin, ev dönüşünde küçük de olsa ailesine hediye götürmesi iyidir. Hediye alışverişini, hac amellerini aksatmayacak veya engel olmayacak uygun bir zamanda yapmak en uygun bir davranıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurur:

"Sizlerden birisi yolculuğa çıkarsa, dönüşte gücünün yettiği miktarda ailesine hediye götürsün..."¹²⁹

Ve yine şöyle buyurmuştur:

هَدِيَّةُ الْحَجِّ مِنَ الْحَجِّ

"Hac hediyesi, hacdandır."¹³⁰

Bu hadisin iki manası olabilir; "hacdan hediye götürmek haccın bir parçasıdır" veya "hac hediyesini hac yerinden satın alınız" anlamlarında ele alınabilir.

66-MAKBUL HACCIN NİŞANELERİ

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdular:

129-Hürri Âmulî, *Vesailu's-Şia*, c.11, s.459.

130-Sadûk, *Men La Yahzuruhu'l-Fakih*, c.2, s.255. Ayrıca bkz: Sadûk, *Sevâbu'l-Âmâl ve İkâbu'l-Âmâl*, s.238.

"Kulun geçmiş günahları bir daha işlememesi, haccının kabul olduğunun alamettir. Eğer hacdan döndükten sonra yine günah işlemeye devam eder; zina, hıyanet ve günah bataklığına saplanırsa, yaptığı hac ona geri döndürülür."¹³¹

Gazali şöyle der: "Makbul haccın alameti, insanın dünyadan yüz çevirip ahirete rağbetinin artmasıdır. Bu kimse Allah'ın evini gördüğünde Allah'ı görmeye hazırlanmalıdır."¹³²

67-HAC DÖNÜŞ DUASI

İmam Gazali şöyle der:

Resulullah (s.a.a) gazveden yahut hacdan yahut başka bir yerden döndüğü zaman her yüksek yerde evvela üç kere tekbir eder, sonra da şöyle derdi:

لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. آيُّونَ تَائِبُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا
حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَتَصَرَّ عَبْدُهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ .

131-*el-Hac fi'l-Kitab ve's-Sünne*, s.741 ve 742.

132-Gazalî, *İhya-i Ulumi'd-Din*, c.1, s.569.

Okunuşu:

Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh, lehul mulku ve lehul hamd. Ve huve alâ kulli şey'in gadîr. Âyibûne tâibûne sâcidûne li Rabbinâ hâmidûn. Sadegallâhu va'deh ve nasara abdeh ve hezemel ahzâbe vahdeh.

Manası:

Allah'tan başka ilah yoktur. Birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd onundur. O her şeye kâdirdir. Hepimiz O'na dönücüleriz, tövbe edicileriz, ibadet edicileriz, secde edicileriz. Yalnız Rabbimize hamd edicileriz. O, vaadinde doğrudur. Kuluna yardım etmiş, ordusunu galip kılmış, tek başına düşmanları püskürtmüş ve onları mağlup etmiştir.

68-EVE GİRERKEN DUA OKUMAK

Hac yolculuğundan vatanına dönen kimsenin, eve girdiğinde Resulullah'ın okuduğu duayı okuması iyidir. Resulullah (s.a.a) eve girdiğinde şu zikri okurdu:

تَوْبًا تَوْبًا، لِرَبِّنَا أَوْبًا، [لَا يُغَادِرُ] عَلَيْنَا حَوْبًا

Okunuşu:

Tevben tevbâ, li rabbinâ evbâ (lâ yugâdiru) aleynâ havbâ.

Manası:

Tövbe ettim, tövbe ettim; rabbime döndüm. O,

hiçbir günahımı bırakmadı.¹³³ (Bütün günahlarımı bağışladı.)

69-DÖNÜŞ TARİHİNİ BİLDİRMEK

Hac amellerini bitirmiş kimsenin dönüş tarihini ailesine bildirmesi çok iyidir. Böylelikle ailesinin karşılama hazırlığı yapmasına yardımcı olmuş olur.

70-KARŞILAMAK

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdular:

"Müslüman kardeşinin hal hatırını sorup kederini gideren kimse, bu işi yaptığı müddetçe Allah'ın geniş rahmet gölgesi altındadır."¹³⁴

Hac amellerini bitirip vatanına ve yuvasına dönen kimse, başkalarının onu karşılamasını ve mutlu bir şekilde "hoş geldiniz" demesini bekler. Yukarıdaki rivayet de göz önünde bulundurulacak olursa bir hacıyı karşılamak, ona "hoş geldiniz" demek, kederini gidermek ve bir mümini sevindirecek her türlü ifadeleri onun için kullanmak, gerçekten de insanı Allah'ın büyük rahmet gölgesi altına alacaktır.

Nitekim Allah Resulü (s.a.a) bu konuda şöyle buyurmuştur:

133-a.g.e, s.569.

134-Sadûk, *Sevâbu'l-Âmâl ve İkâbu'l-Âmâl*, s.180.

"Mekke'den dönen kimseye şöyle söyleyiniz: Allah (hacımı) kabul etsin, yol masraflarımı telafi etsin ve günahlarımı bağışlasın."¹³⁵

Allah, kendi evinin ziyaretini bizlere nasip etsin.

Allah'ım! Muhammed ve Âl-i Muhammed'e geride hiç salâvat kalmayacak şekilde eksiksiz salâvat gönder. Allah'ım; geride hiçbir bereketinin kalmayacağı eksiksiz bereketini ona gönder. Allah'ım; rahmetinden hiçbirisinin geride kalmayacağı eksiksiz rahmetini Muhammed ve Âl-i Muhammed'e gönder.

135-Sadûk, *Men La Yahzuruhu'l-Fakih*, c.2, s.196.